

Зорана Ђукић
zdjukic201730006@student.fil.bg.ac.rs
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Све што је велико, увек је на корист других¹

Све што је велико увек је на корист других, Кратак преглед изумитељки у Србији XX века / Александар Петровић, Андријана Васиљевић. – Београд: Завод за интелектуалну својину Републике Србије, 2020, 99 стр, ISBN-978-86-7811-054-2.

*Нема разлога да не прихватимо женски проналазачки ум
као могућу зору цивилизације.*

(Петровић, Васиљевић 2020: 19)

Недостатак извора који сведоче о успеху жена у науци не сме да негира његово постојање. Будући да су у животима знаменитих мушкараца жене одувек истицане као извори надахнућа и покретачке енергије, намеће се питање: због чега се вековима оспоравала њихова способност да активно учествују у обликовању савременог света? Аутори књиге *Све што је велико увек је на корист других, Кратак преглед изумитељки у Србији XX века*, Александар Петровић (професор Филолошког факултета Универзитета у Београду) и Андријана Васиљевић (графичка дизајнерка на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу) овом публикацијом не само да одају признање женском проналазачком уму, већ указују и на погрешну интерпретацију науке као искључиво мушке дисциплине.

Премда је познато да иза великог броја изума и достигнућа који су драстично утицали на наше животе стоје управо жене, њихов гениј, труд, рад, одрицање и храброст до данас често остају у сенци. Главна замисао аутора била је да српске научнице отргну од заборава и да направе кратак преглед њихових биографија и научних достигнућа. Књига је објављена поводом једног века постојања Завода за интелектуалну својину Републике Србије (1920–2020) и посвећена је Благоти Жарковићу, некадашњем директору југословенског Завода за патенте и Завода за интелектуалну својину, који је цео живот посветио науци, проналазачима и проналазачицама.

У уводном делу наглашена је опште уврежена тенденција формирања

субверзивног односа према женским остварењима настала као резултат патријархалних конструката, услед које је истраживачки рад српских научница остао изван увида јавности, без довољно валидних докумената. Бавећи се овом темом, Александар Петровић и Андријана Васиљевић чине пионирски подухват и стварају прву студију посвећену женском генију у Србији. Претрагом патентних списа четири Југославије – Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Краљевине Југославије, Социјалистичке федеративне републике Југославије и Савезне републике Југославије, утврђено је да се Србија истиче као једна од утемељивача светског поретка интелектуалне својине. У складу с концептом студије, обухваћене су само биографије изумитељки које су живе и радиле на територији Србије – Катарине Младеновић (поступак и смеса за осликавање тканина), Марије Остелецки (метални запушач за боце), Данице Тарабић (апарат за кување течности), Валентине Каргаљскаје и Едидије Каљф (поступак за прављење средства за скидање кожице и нечистоће са ноктију), Андреје Илић (врста календара), Татјане Кудасеве (поступак за израду рељефних шара за ношење на разне предмете), Јелене Шонфелд (билијарски сто, где се трајање игре може унапред одредити новчаним улогом), Данице Гајић (поступак за стимулацију раста и развића биљака алантоинске врсте – *Агростемин*), Виде Поповић (поступак производње термоизолационог материјала отпорног на високим температурама – *Видасил*) и Душанке Мандић (закривљена савитљива магнетна клопка за неинвазивно измештање гвожђевитих страних тела из људског организма и поступак за њену употребу). Свако поглавље уређено је тако да садржи основне биографске податке о научници или изумитељки, њену фотографију (уколико постоји), као и фотографије (нацрте) патената и званичних патентних списа. Научне методе детаљно су анализирани и прилагођене читаоцима, без обзира на то да ли имају додира с науком.

Иако се с научног аспекта изуми умногоне разликују, ипак постоји извесна нит која их повезује. Они нам пре свега откривају женску перцепцију живота и антропологију женске психе. Већина изумитељки поменутих у овој студији делила је сличну судбину. Од Катарине Младеновић, која је још пре Другог светског рата дала свој допринос у области примењене уметности, преко Данице Гајић, чији је рад Благота Жарковић окарактерисао као понос целог нашег народа и упоредио с Теслиним достигнућима, све до Душанке Мандић, која услед свакодневног рада с рањеницима током ратног периода деведесетих долази до идеје о патенту који касније добија клиничку примену. У свом раду и истраживању хероине српске науке неизоставно су се сусретале с оспоравањима, предрасудама, неразумевањем, трпеле су извесне материјалне штете, одлазиле и враћале

се у своју домовину. Међутим, упркос наградама и признањима, остаје питање шта су изумитељке добиле заузврат. Суровост која влада светом науке утицала је и на бројне проналазаче чији су изуми више користи донели другима него њима самима. Какве су биле судбине жена без институционалне подршке и реномираног имена, можемо само наслути. Благота Жарковић најбоље је исказао суштину тих недаћа тврдећи да „све што је велико, увек је на корист других“.²

Издање које су приредили Александар Петровић и Андријана Васиљевић својеврсна је захвалница, сведочанство о трновитом путу ка успеху српских научница прошлог века, које првенствено има за циљ да исправи неправду и подигне вео заборава с њихових имена, а затим и да створи темељ за даље проучавање и афирмацију жена у науци. Сећање на ове велике изумитељке потврда је способности и умећа наших жена, а уједно и нада да ће њиховим путем кренути и будуће генерације.

¹ Овај текст је настао у оквиру *Књиженства*.

² Александар Петровић и Андријана Васиљевић, *Све што је велико увек је на корист других, Кратак преглед изумитељки у Србији XX века* (Београд: Завод за интелектуалну својину Републике Србије, 2020), 94.

Zorana Đukić

zdjukic201730006@student.fil.bg.ac.rs

University of Belgrade

Faculty of Philology

Everything That Is Great Is Always for the Benefit of Others